विवरणपत्र ४

स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण) टप्पा-२ अंतर्गत राज्याच्या ग्रामीण भागामध्ये, सार्वजनिक/ सामुदायिक शौचालय(CSC) बांधकामाच्या अनुषंगाने पत्र दिनांक ०१/०६/२०२० व दिनांक १५/०६/२०२० अन्वये दिलेल्या सूचना.

No.S-18011/7/2018-SBM
Government of India
Ministry of Jal Shakti
Department of Drinking Water and Sanitation
Swachh Bharat Mission (Grameen)

4th Floor, Pt. Deendayal Antyodaya Bhawan
CGO Complex, Lodhi Road
New Delhi - 110003
Dated the 1st June, 2020

To

The Chief Secretaries
All States/UTs

Subject: Provision of Community Sanitary Complexes (CSC) under SBM(G) – reg.

Madam/Sir,

Having all the villages self-declared as Open Defecation Free (ODF) as on 2nd October, 2019, this Department has been advising the States/UTs to ensure sustaining the ODF status and that No One is Left Behind under SBM(G). Construction of CSC in villages is an important provision in this direction particularly for the households that do not have enough space for Individual Household Latrine, and for migrant/floating population as well. The location of such CSCs should be selected in such a manner that these toilets are easily accessible to all the households those need to use them and O&M can be ensured.

2. As per the handbook for construction of CSC issued by this Department, the number of seats in a toilet complex is determined by the approximate number of users per day; 40 users per seat is the optimum. Modalities for construction of CSC differ from State to State. However, there may be instances where a large number of households are linked to one CSC,which may lead to a situation that many households would not be able to use such CSCs because of overcrowding and distance from the households.Though the States have flexibility to have appropriate number of toilet seats in a CSC, this Department has suggested for construction of 2x2 toilet seats in a CSC for men and women respectively.

3. Further, during a Video Conferencing with the States to review the programme implementation, some States have requested that appropriate provision may be made in IMIS for entering the details of CSCs constructed and every CSC should be mapped to households being covered by the CSC.

4. In view of the foregoing, it is reiterated that a CSC should ideally consist of 4 toilet seats viz. 2 for men and 2 for women and it should not be linked to more than 35 households. Further, a provision has also been made for mapping of the households to CSCs in IMIS.

5. This may be brought to the notice of all the districts for necessary action and further circulating it to the below level implementing agencies and all the Gram Panchayats.

Yours faithfully,

(Arun Baroka)
Additional Secretary to the Govt. of India
Tele 2436 2192
Email: arun.baroka@nic.in

Copy to:

1. Addl. Chief Secretary/Pr. Secretary/Secretary in charge of rural sanitation, All States/UTs
2. Mission Directors/State Coordinators, SBM (G), All States/UTs

Government of India
Ministry of Jal Shakti
Department of Drinking Water and Sanitation
Swachh Bharat Mission (Grameen)

4th Floor, Pt. Deendayal Antyodaya Bhawan
CGO Complex, Lodhi Road
New Delhi - 110003
Dated 15th June, 2020

To

The Chief Secretaries
All States/UTs

Subject: Operation and Maintenance (O&M) of Community Sanitary Complexes (CSC) under SBM(G) – reg.

Madam/Sir,

As you are aware, under Swachh Bharat Mission (Grameen) Phase II, this Department has advised States/Union Territories (UTs) to ensure the sustainability of the Open Defecation Free (ODF) status of villages. A key component of SBM(G) Phase II is the construction of Community Sanitary Complexes (CSCs) in villages to cater to the sanitation needs of floating population. Priority is to be given to locations with predominant SC / ST habitations, the poorest of the poor in the village, and the areas/bazaars visited by migrant workers and other sections of the population.

2. You will agree that Operation and Maintenance (O&M) of a CSC is the most important factor towards ensuring its continued usage. As per the recently issued SBM (G) Phase II guidelines, the Operation & Maintenance (O&M) of the CSCs constructed under the programme is to be ensured by the respective GPs. It is recommended that the O&M should include the following provisions (indicative list) to ensure continued usage of the CSC:

- Electricity,running water in toilets/ bathrooms (where applicable) and for hand washing
- Cleaning material viz. brush, toilet cleaning powder/solution, disinfectant, soap, waste bins, etc. for regular cleaning of the CSC
- Engagementof person(s)/ SHG/ agency for day to day maintenance
- Safety of the CSCs: locks, latches, lighting etc.
- Maintenance of structure (minor and major repairs, including the replacement of parts, if needed.
- Regular desludging of drains and tanks connected to the CSC
- CSCs should preferably have twin pit technology. In case septic tank is used for a CSC, adequate arrangements for septage management, should be ensured.

3. Though States/ Districts have the flexibility to decide on the O&M model, one or a suitable mix of the following options may be explored:

a) Contracting: The Gram Panchayat may contract out the entire O&M or specific O&M activities to an SHG/ agency, except forthe electricity & water charges, provision of cleaning material and one-time maintenance/ repair works, which GP may continue to provide.

b) Leasing: The entire facility may be rented out to a private entity(individual/ SHG/ agency) by the Gram Panchayat (owner). The private entity may take care of all aspects of O&M and charge user fees to cover its operational costs. However, the

पृष्ठ १३ पैकी १२

user fee should be reasonably low to cover the sanitation needs of the rural community and should be fixed in consultation with community members.

c) Community Management: Day to day maintenance by user households on a rotation basis with the support of GP for electricity & water charges, provision of cleaning material and one-time maintenance/ repair works. Either each household can take the responsibility for O&M in turn on a monthly/weekly basis or the O&M cost may be divided among the community members using the facility.

d) Public Private Partnership (PPP): A CLF (Community level federation)/ local industry/ commercial entity/ external agency may be roped in for regular O&M. Such partnerships may also be formalized at Block/ District level to ensure revenue generation and economies of scale.

4. GPs may also consider revenue generation for O&M of CSCs through the following:

- A small shop (or similar commercial use) selling daily household items can be attached to the CSC, if suitable in local context. The shopkeeper may be made responsible for maintenance of the complex and monthly rentals be paid to the GP.
- The outer walls of the sanitary toilet complex can be used for advertisement/ wall writing etc. The income generated can prove to be a good resource for the GPs.

5. It is also recommended that while constructing the CSC, appropriate modification in its design may be made to ensure that there is adequate sunlight and ventilation provision in the complex.

6. This may be brought to the notice of all the districts for necessary action and further circulating it the implementing agencies and all the Gram Panchayats.

Yours faithfully,

(Arun Baroka)
Additional Secretary to the Govt. of India
Tele No. 2436 2192
Email: arun.baroka@nic.in

Copy to:

1. Addl. Chief Secretary/Pr. Secretary/Secretary in charge of rural sanitation, All States/UTs
2. Mission Directors/State Coordinators, SBM(G), All States/UTs

स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) अंतर्गत १९ नोव्हेंबर या जागतिक शौचालय दिना निमित्ताने दिनांक १७ नोव्हेंबर, २०२० ते दिनांक २७ नोव्हेंबर,२०२० या कालावधीत विशेष अभियान राबविणे बाबत.

महाराष्ट्र शासन

पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक :-स्वभामि २०२०/प्र.क्र.२१८/पापु १६

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक :-११ नोव्हेंबर, २०२०.

संदर्भ: १) स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा-२, बाबत केंद्र शासनाच्या माहे जुलै २०२० च्या मार्गदर्शक सूचना.

२) शासन परिपत्रक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्रमांक : स्वभामि २०२०/प्र. क्र.१९० / पापु १६ दिनांक २ नोव्हेंबर २०२०

प्रस्तावना:-

राज्यातील हागणदारीमुक्त झालेल्या ग्रामपंचायतीमध्ये स्वच्छतेचे सातत्य कायम राहण्यासाठी तसेच सांडपाणी व घनकचरा व्यवस्थापन, सार्वजनिक शौचालयांची उपलब्धता या अनुषंगाने राज्यात **स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण) टप्पा २** ची सुरुवात झाली आहे. केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार सदर अभियानाची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. याचाच एक भाग म्हणून दिनांक १९ नोव्हेंबर, २०२० या जागतिक शौचालय दिनाचे औचित्य साधून सार्वजनिक/वैयक्तिक/शाळा/अंगणवाडी शौचालय संदर्भात विशेष अभियान राबविण्याची आवश्यकता आहे.

शासन परिपत्रक:-

त्यानुषंगाने राज्यात उपलब्ध असणाऱ्या सामुदायिक/सार्वजनिक शौचालय सुविधांचा शाश्वत वापर, योग्य देखभाल, दुरुस्ती आणि अनुषंगिक सुविधांची उपलब्धता तसेच वैयक्तिक शौचालयांची उपलब्धता व निधी वाटप, शाळा व अंगणवाडी शौचालयांची देखभाल दुरूस्ती यावर विशेष भर देऊन शौचालयांचे महत्व अधोरेखित करणारे आणि उपलब्ध शौचालयांचा शाश्वत वापर होण्याच्या दृष्टीने पूरक ठरणारे विविध उपक्रम दिनांक १७ नोव्हेंबर,२०२० ते दिनांक २७ नोव्हेंबर, २०२० या कालावधीत आयोजित करण्याबाबत पुढील प्रमाणे सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत:-

अ) अभियानाचे नियोजन:-

जागतिक शौचालय दिन (दिनांक १९ नोव्हेंबर, २०२०) साजरा करण्याच्या दृष्टीने जिल्हा पाणी व स्वच्छता मिशन कक्षामार्फत खालील प्रमाणे नियोजन करण्यात यावे:-

- जागतिक शौचालय दिनानिमित्त विशेष अभियान राबविण्याच्या दृष्टीने नमूद केलेल्या उपक्रमांची माहिती देण्यासाठी दिनांक १३ नोव्हेंबर, २०२० रोजी Zoom VC द्वारे सर्व ग्रामपंचायतींसोबत बैठकीचे आयोजन करावे.

- सदर VC च्या वेळी त्यांच्या नियंत्रणाखालील गावातील शाळा, अंगणवाडी, सार्वजनिक शौचालये, ग्रामपंचायत कार्यालयातील शौचालये यांची देखभाल दुरूस्ती, नवीन कामांचा शुभारंभ, पूर्ण झालेल्या शौचालयांना निधी वितरण या सर्वांबाबत सविस्तर माहिती द्यावी.
- अभियानाला सुरुवात करण्यापूर्वी जिल्ह्यातील सर्व गावातील सार्वजनिक शौचालयांची माहिती एकत्रित करावी. अभियान दरम्यान दुरुस्त करावयाच्या सार्वजनिक शौचालयाची निवड करावी.
- सार्वजनिक/वैयक्तिक शौचालय अंतर्गत नव्याने बांधकाम करावयाची शौचालये, बांधकामे पूर्ण झाली आहेत तथापि निधी देणे शिल्लक असणारी शौचालये, शौचालये वापरात आहेत तथापि देखभाल दुरूस्ती करणे आवश्यक असणारी शौचालये, नादुरूस्त शौचालये व त्यामागील कारणे आणि दुरूस्तीकरिता आवश्यक उपाययोजना यांची यादी तयार करावी.गावात वैयक्तिक शौचालय बांधकाम पूर्ण करणे शिल्लक असलेल्या कुटुंबांची माहिती, शौचालय पूर्ण झाले परंतु अनुदान देणे शिल्लक असणारी शौचालये यांची यादी तयार करावी.
- निवड केलेल्या उपक्रमांसाठी ग्रामपंचायतवार सार्वजनिक, शाळा, अंगणवाडी आणि ग्रामपंचायत कार्यालय इत्यादी ठिकाणी उपलब्ध शौचालय सुविधांची सदयस्थिती लक्षात घेवून उपक्रमांची अंमलबजावणी करावी.
- जागतिक शौचालय दिनाच्या नियोजनाबाबतची माहिती विविध प्रसार माध्यमातून जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत पोहोचवावी .
- जागतिक शौचालय दिन २०२० च्या निमित्ताने गावपातळीवर आयोजित उपक्रमांची अंमलबजावणी योग्य पद्धतीने होण्यासाठी तालुका आणि ग्रामपंचायतवार जबाबदारीचे वाटप करावे.
- संबंधित विविध शासकीय विभाग (शिक्षण /महिला बाल विकास/आरोग्य /ग्राम विकास /जनसंपर्क विभाग), व्हीएसटीएफ, यांच्या सक्रीय सहभागासाठी त्यांच्याशी संपर्क करून त्यांच्याकडे जागतिक शौचालय दिनाचे जिल्हा नियोजन पाठवावे तसेच Zoom VC द्वारे उपक्रमाची माहिती द्यावी.
- दिनांक १७ नोव्हेंबर, २०२० ते २७ नोव्हेंबर, २०२० दरम्यान शक्यतेनुसार ग्रामपंचायतींना भेटी देवून उपक्रम सहभागासाठी प्रोत्साहित करावे.
- जागतिक शौचालय दिनाच्या निमित्ताने उपक्रमांचे आयोजन करताना कोरोना विषाणूच्या प्रादुर्भावाबाबत आरोग्य विभागाने दिलेल्या सर्व सूचनांचे काटेकोर पालन करावे.

ब) उपक्रमांचा तपशील:-

संदर्भ क्रमांक २ येथील शासन परिपत्रकान्वये **स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा २ अंतर्गत** सामुदायिक/सार्वजनिक शौचालयासंदर्भात मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. सदर सूचनांमध्ये नमूद अनिवार्य बाबींची पूर्तता होण्याच्या अनुषंगाने तसेच शाळा, अंगणवाडी, ग्रामपंचायत कार्यालयातील शौचालये आणि वैयक्तिक शौचालयांबाबत पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी:-

१. सार्वजनिक शौचालयांमध्ये पाण्याची सुविधा उपलब्ध करणे : सार्वजनिक शौचालयाचा शाश्वत वापर आणि स्वच्छतेसाठी पाण्याची निरंतर उपलब्धता असणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे. ज्या सार्वजनिक शौचालयांना पाणी उपलब्ध नाही अशा सर्व सार्वजनिक शौचालयांना ज्या गावात नळ योजना कार्यरत

आहे तिथे स्वतंत्र नळाद्वारे आणि जिथे नळ योजना कार्यरत नाही तिथे अन्य मार्गाने पाण्याची सुविधा उपलब्ध करून द्यावी . त्या अनुषंगाने शौचालयाचे वापरकर्ते आणि ग्रामपंचायत यात समन्वय ठेवावा . किती सार्वजनिक शौचालयांच्या ठिकाणी पाण्याची सुविधा असणे आवश्यक आहे अशा सार्वजनिक शौचालयांची यादी जिल्हा स्तरावर उपलब्ध ठेवावी.

२. **सार्वजनिक शौचालयांना वीज जोडणी उपलब्ध करून देणे:** सार्वजनिक शौचालयाचा शाश्वत आणि सुरक्षित वापर होण्यासाठी तसेच रात्रीच्या वेळी शौचालय वापरणे शक्य होण्यासाठी त्या ठिकाणी प्रकाश व्यवस्था उपलब्ध असणे अत्यंत महत्वाचे आहे. ज्या सार्वजनिक शौचालय परिसरात प्रकाश व्यवस्था उपलब्ध नाही अशा सर्व सार्वजनिक शौचालयांना वीज जोडणी उपलब्ध करून देण्यात यावी. जिल्हा पाणी व स्वच्छता कक्षाने या संदर्भात ग्रामपंचायत निहाय माहिती संकलित करून स्थानिक ग्रामपंचायतीच्या मदतीने या उपक्रमांतर्गत जास्तीत जास्त सार्वजनिक शौचालयांना वीज जोडणी उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने कार्यवाही करावी.

३. **सार्वजनिक शौचालय परिसर स्वच्छता:** सार्वजनिक शौचालयाचा शाश्वत, सुरक्षित आणि आरोग्यदायी वापर होण्यासाठी सार्वजनिक शौचालयांचा परिसर स्वच्छ असणे महत्वाचे आहे. ग्रामपंचायत आणि स्थानिक लोकसहभागातून ज्या सार्वजनिक शौचालयांच्या परिसरात झाडे झुडपे वाढली आहेत, गवत वाढलेले आहे, सांडपाणी/काळे पाणी (Black Water) साचलेले आहे अशा अस्वच्छ परिसराची या उपक्रमांतर्गत साफसफाई आणि स्वच्छता करावी.

४. **कुटुंबस्तर शौचालय परिसर स्वच्छता आणि सुशोभीकरण:** ग्रामपंचायत आणि स्वच्छाग्रहीच्या माध्यमातून सार्वजनिक आवाहन करून शौचालय असणाऱ्या सर्व कुटुंबांना आपापल्या शौचालयाचा परिसर स्वच्छ करण्यासाठी आणि सुशोभित करण्यासाठी प्रोत्साहित करावे.

विशेषत: कोरोना विषाणूच्या प्रादुर्भावाच्या पार्श्वभूमीवर, शौचालयाचे महत्व अधोरेखित करणारा संवाद साधावा. या दरम्यान स्थानिक लोकप्रतिनिधी, अधिकारी, स्वच्छाग्रही आणि सामाजिक कार्यकर्त्यांनी शौचालय परीसर स्वच्छ करणाऱ्या कुटुंबाना भेट देऊन सहभागी कुटुंबांचा उत्साह वाढवावा.

५. **नादुरुस्त सार्वजनिक शौचालयांची दुरुस्ती:** नादुरुस्त सार्वजनिक शौचालये स्थानिक ग्रामपंचायत आणि लोकसहभागच्या माध्यमातून वापरायोग्य करण्यात यावीत. सार्वजनिक शौचालयांची दुरुस्ती करून आवश्यक त्या सर्व सोयीसुविधांसह वापरासाठी उपलब्ध करुन द्यावीत.

६.ग्रामपंचायत कार्यालयातील नादुरुस्त शौचालयांची दुरुस्ती: ग्रामपंचायतीमधील शौचालये स्वच्छ आणि दुर्गंधीमुक्त असणे आवश्यक आहेत. या उपक्रमांतर्गत ग्रामपंचायतीने अशा शौचालयांची दुरुस्ती करून ती वापरासाठी उपलब्ध करून द्यावीत.

७.शाळा/अंगणवाडी नादुरुस्त शौचालयांची दुरुस्ती: ज्या ग्रामपंचायत क्षेत्रात शाळा आणि अंगणवाडी शौचालये नादुरुस्त आहेत त्यांची या उपक्रमांतर्गत स्थानिक ग्रामपंचायतीच्या सहकार्याने दुरुस्ती करुन आवश्यक त्या सर्व सोयीसुविधांसह वापरासाठी उपलब्ध करुन द्यावीत.

८.वैयक्तिक शौचालयाचे बांधकाम व प्रोत्साहन अनुदान वाटप :-यापूर्वी तसेच सद्यस्थितीत पायाभूत सर्वेक्षणातून सुटलेल्या (LOB) आणि पायाभूत सर्वेक्षणाबाहेरील (NOLB) अंतर्गत वैयक्तिक शौचालय बांधकाम

पूर्ण केलेल्या ज्या लाभार्थी कुटुंबाला प्रोत्साहन अनुदान देण्यात आलेले नाही अशा सर्व लाभार्थी कुटुंबांना वरील विशेष अभियान कालावधीत शौचालयाचे प्रोत्साहन अनुदान वाटप करावे. सदर अनुदान वाटपाची माहिती केंद्र शासनाच्या SBMMIS वर नोंदवावी.

उपरोक्तनुसार जागतिक शौचालय दिन अभियान कालावधीत केलेल्या सर्व उपक्रमांची प्रत्येकी पाच छायाचित्रे विवरणपत्र १ व २ नुसार अहवालासह (रंगीत) directorwsso@gmail.com, dsnpd.wsnsd @maharashtra.gov.in आणि smita.rane@nic.in या ई-मेल आयडीवर दिनांक १ डिसेंबर २०२० पर्यन्त सादर करण्यात यावा.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून, त्याचा सांकेतांक क्रमांक २०२०१११११७५११३८५०२८ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Chandrakant Krishna More

Digitally signed by Chandrakant Krishna More
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Water Supply and Sanitation Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=11ac200219edb36f7777ee1101657bea42710902672281 22b638d6f2cdedad62, serialNumber=2314cf331e070f9936792bc95890fa89b2f617a931b2b577b703fa858f3d433, cn=Chandrakant Krishna More
Date: 2020.11.11 17:54:45 +05'30'

(चं. कृ. मोरे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
३. सर्व मा.मंत्री/ मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
४. विधानसभा व विधानपरिषद सदस्य.
५. मुख्य सचिव,मंत्रालय, मुंबई.
६. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव सर्व,मंत्रालय, मुंबई.
७. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
८. जिल्हा परिषद अध्यक्षा/अध्यक्ष ,सर्व.
९. सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी
१०. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
११. सहसचिव,पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. प्रकल्प संचालक (स्वभामि), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद सर्व.
१४. उपायुक्त (विकास), सर्व.

१५. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता/पंचायत), जिल्हा परिषद सर्व, यांनी ह्या शासन निर्णयाच्या छायाप्रती प्रत्येक पंचायत समिती सभापती /उपसभापती व गट विकास अधिकारी यांना द्याव्यात व गट विकास अधिकारी यांनी प्रत्येक पंचायत समिती सदस्य, सरपंच व ग्राम विकास अधिकारी यांना द्याव्यात.

१६. उप अभियंता, ग्रामिण पाणीपुरवठा उप विभाग सर्व

१७. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने.

१८. संगणक समन्वयक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, यांनी सदरचे शासन परिपत्रक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर व राज्य शासनाच्या संकेतस्थळावर अपलोड करावा तसेच वरील सर्वांना ई-मेल द्वारेही पाठवावा.

१९. निवडनस्ती,पापु-१६.

विवरणपत्र १

जागतिक शौचालय दिन २०२०

----------------------- जिल्हा उपक्रम अहवाल

१. उपक्रम अहवाल सादर करताना खालील माहिती समाविष्ट असावी -

क्र.	तपशील	विवरण
०१	प्रस्तावना	प्रस्तावना द्यावी. उद्देश, स्वरूप यासंबंधी माहिती द्यावी
०२	पूर्वतयारी	जागतिक शौचालय दिन उपक्रम आयोजनाच्या संदर्भात केलेल्या पूर्वतयारी संबंधी माहिती द्यावी
०३	नियोजन प्रक्रिया	जागतिक शौचालय दिन उपक्रम आयोजनाच्या संदर्भात जिल्ह्यातील नियोजन कसे केले यासंबंधी माहिती द्यावी
०४	संपर्क पद्धती	जागतिक शौचालय दिन संबंधी विविध विभाग, संस्था, ग्रामपंचायती यांच्याशी संपर्क साधल्या गेला असेल त्या संपर्काची पद्धती द्यावी
०५	उपक्रम अंमलबजावणी	जागतिक शौचालय दिन निमित्त्य कुठले कुठले उपक्रम राबविले याची यादी द्यावी
०७	सहभागी ग्रामपंचायत संख्या	जागतिक शौचालय दिन २०२० मध्ये विविध उपक्रमांच्या माध्यमातून सहभागी झालेल्या ग्रामपंचायतीची एकूण संख्या द्यावी
०८	सहभागी इतर संस्थाची नावे	जागतिक शौचालय दिन २०२० मध्ये विविध उपक्रमांच्या माध्यमातून सहभागी झालेल्या विविध संस्थांची नावे द्यावीत
०९	उपक्रमाच्या माध्यमातून लाभ मिळणाऱ्या व्यक्तींची एकूण संख्या	जागतिक शौचालय दिन २०२० दरम्यान आयोजित उपक्रमांच्या माध्यमातून ज्यांना प्रत्यक्ष लाभ मिळणार आहे अशा व्यक्तींची, विद्यार्थ्यांची जिल्ह्यातील एकूण संख्या
१०	प्रसिद्धी	जागतिक शौचालय दिन २०२० संबंधी जिल्हा उपक्रमांना वृत्तपत्रातून मिळालेल्या प्रसिद्धीची कात्रणे
११	छायाचित्रे	उपक्रमांची निवडक छायाचित्रे

- या व्यतिरिक्त काही ठळक बाबींचा उल्लेख अहवालात करता येईल.
- उपक्रम संबधी चित्रफित तयार केल्यास त्याची लिंक अहवालासोबत द्यावी.

विवरणपत्र २

जिल्हा	दुरुस्त केलेली शौचालये				बांधकाम पूर्ण केलेली शौचालय		अनुदान वितरित केलेली शौचालय	
	सार्वजनिक शौचालय	शाळा	अंगणवाडी	ग्राम पंचायत कार्यालय	सार्वजनिक शौचालय	वैयक्तिक शौचालय	सार्वजनिक शौचालय	वैयक्तिक शौचालय

स्वाक्षरी

उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पा व स्व)
जिल्हा परिषद ---------

विवरणपत्र ३
उपक्रमांचे नियोजन

अ क्र	तपशील	दिनांक
१	अभियानाच्या पूर्व तयारीसाठी राज्य स्तरावर जिल्हयांसाठी VC चे आयोजन करणे	१२-११-२०२०
२	अभियानाच्या पूर्व तयारीसाठी जिल्हयाकडून सर्व ग्राम पंचायतीं सोबत VC चे आयोजन करणे	१३-११-२०२०
३	सार्वजनिक शौचालय/शालेय शौचालय/अंगणवाडी शौचालय/ग्राम पंचायत कार्यालय शौचालय यांची स्वच्छता	१४-११-२०२० ते १६-११-२०२०
४	सार्वजनिक शौचालय/शालेय शौचालय/अंगणवाडी शौचालय/ग्राम पंचायत कार्यालय शौचालय नादुरुस्त असल्यास त्यांची दुरूस्ती करणे	१४-११-२०२० ते २०-११-२०२०
५	कुटुंबस्तर शौचालय परिसर स्वच्छता आणि सुशोभीकरण	१९-११-२०२०
६	सार्वजनिक शौचालयांमध्ये पाण्याची सुविधा उपलब्ध करणे	१४-११-२०२० ते १९-११-२०२०
७	शौचालय पूर्ण केलेल्या लाभार्थी कुटुंबांना प्रोत्साहन अनुदान वितरण	१९-११-२०२० पर्यन्त
८	सार्वजनिक शौचालयांना वीज जोडणी उपलब्ध करून देणे	१४-११-२०२० ते १९-११-२०२०
९	वैयक्तिक शौचालयाचे बांधकाम व प्रोत्साहन अनुदान वाटप	२७-११-२०२० पर्यन्त
१०	अभियान उपक्रमाचा अहवाल राज्य स्तरावर सादर करणे	१-१२-२०२०

पृष्ठ / पैकी /

स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा- II अंतर्गत, पथदर्शी प्रकल्प व सन २०२०-२१ या वर्षाकरिता गोबरधन प्रकल्पांच्या अंमलबजावणीकरिता, मा. मुख्य सचिव, यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती स्थापन करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक :-स्वभामि २०२०/प्र.क्र.२०१ /पापु १६
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक :-२४ डिसेंबर, २०२०.

वाचा

१) स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा-II, बाबत केंद्र शासनाच्या माहे जुलै २०२० च्या मार्गदर्शक सूचना.

२) केंद्र शासनाचे पत्र क्रमांक : S-१८०१७/१०/२०२०-SBM-III-DDWS, दिनांक १९/१०/२०२० व दिनांक १८/११/२०२०.

प्रस्तावना:-

संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील केंद्र शासनाच्या दिनांक १८/११/२०२० च्या पत्रान्वये(जोडपत्र अ), गोबरधन कार्यक्रमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने, राज्यामध्ये पथदर्शी प्रकल्प व सन २०२०-२१ च्या गोबरधन प्रकल्पांच्या अंमलबजावणीकरिता, मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांच्या अध्यक्षतेखाली, गोबरधन संदर्भात प्रतिनिधीत्व असलेले राज्यातील विविध विभागातील अधिका-यांचा समावेश करून समिती गठीत करण्याचे निर्देश दिले आहेत. त्यास अनुसरून गोबरधन प्रकल्पांच्या अंमलबजावणीसाठी राज्यस्तरीय समिती गठीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

केंद्र शासनाचे उपरोक्त निर्देश विचारात घेता, राज्यामध्ये पथदर्शी प्रकल्प व सन २०२०-२१ च्या गोबरधन प्रकल्पांच्या प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने, मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांच्या अध्यक्षतेखाली पुढीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे:-

क्र.	अधिकारी व पदनाम	समिती पदनाम
१.	मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय मुंबई-३२	अध्यक्ष
२.	प्रधान सचिव, पशुसंवर्धन विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
३.	प्रधान सचिव, दुग्ध व्यवसाय विकास विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
४.	प्रधान सचिव, कृषी विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
५.	प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, मंत्रालय,	सदस्य

६.	प्रधान सचिव, पर्यावरण विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
७.	प्रधान सचिव, उर्जा विभाग, मंत्रालय,	सदस्य
८.	प्रधान सचिव, सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग, मंत्रालय,	सदस्य
९.	अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय	सदस्य सचिव

समितीची कार्यकक्षा:-

१) गोबरधन कार्यक्रम यशस्वी अंमलबजावणीसाठी, राज्यस्तरीय तथा जिल्हास्तरीय गोबरधन प्रकल्प निश्चिती करणे व प्रकल्प अंतिम करणे.

२) राज्यस्तरीय गोबरधन पथदर्शी प्रकल्पासाठी सहाय्यकृत तांत्रिक यंत्रणा निश्चिती करणे.

समिती मुदत:-

सदर समिती दिनांक ३१/०३/२०२१ पर्यत कार्यरत राहिल. आवश्यकतेनुसार मुदतवाढ मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांच्या मान्यतेने देण्यात येईल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक २०२०१२२४१२१३४२१४२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Chandrakant Krishna More

Digitally signed by Chandrakant Krishna More
DN: CN = Chandrakant Krishna More, C = IN, S = Maharashtra, O = Government Of Maharashtra, OU = Water Supply and Sanitation Department
Date: 2020.12.24 12:21:52 +05'30'

(चं.कृ.मोरे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
३. सर्व मा.मंत्री/ मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
४. विधानसभा व विधानपरिषद सदस्य.
५. मा. मुख्य सचिव,मंत्रालय, मुंबई.
६. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव सर्व,मंत्रालय, मुंबई.

७. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, पशुसंवर्धन व दुग्ध व्यवसाय विकास, कृषी, ग्राम विकास, पर्यावरण, उर्जा व सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय,

८. जिल्हा परिषद अध्यक्षा/अध्यक्ष ,सर्व.

९. सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी

१०. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.

११. सहसचिव,पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

१२. प्रकल्प संचालक (स्वभामि), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.

१३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद सर्व.

१४. उपायुक्त (विकास), सर्व.

१५. संचालक, निरी/संचालक, मीत्रा-नाशिक /संचालक,नीरी-नागपूर/ संचालक, उन्नत महाराष्ट्र अभियान, सर्व शासकीय अभियांत्रिकी महाविद्यालय.

१६. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता/पंचायत), जिल्हा परिषद सर्व, यांनी ह्या शासन निर्णयाच्या छायाप्रती प्रत्येक पंचायत समिती सभापती /उपसभापती व गट विकास अधिकारी यांना द्याव्यात व गट विकास अधिकारी यांनी प्रत्येक पंचायत समिती सदस्य, सरपंच व ग्राम विकास अधिकारी यांना द्याव्यात.

१७. उप अभियंता, ग्रामीण पाणीपुरवठा उप विभाग सर्व

१८. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने.

१९. संगणक समन्वयक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, यांनी सदरचा शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर व राज्य शासनाच्या संकेतस्थळावर अपलोड करावा तसेच वरील सर्वांना ई-मेल द्वारेही पाठवावा.

२०. कार्यासन (पापु-१६), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई. (निवडनस्ती)

परियोजना ब्रा

MOST IMMEDIATE

F.No.S-18017/10/2020-SBM-III
Government of India
Ministry of Jal Shakti
Department of Drinking Water & Sanitation
...

4th Floor, Pt. Deendayal Antyodaya Bhawan,
CGO Complex Lodhi Road,
New Delhi -110003.
Dated 18th November, 2020

To

Chief Secretaries,
Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal.

Sub: GOBAR-Dhan 2020 'Waste to Wealth': A Unified Approach of Government of India

Sir/Madam,

As you are aware, Department of Drinking Water and Sanitation is coordinating the implementation of GOBARDHAN 2020-21, a pilot programme for converting Waste to Wealth by converging all biogas programs of Government of India under various Ministries.

2. Secretary, DDWS had held a VC on 13.10.2020 with senior officers of your state to discuss GOBAR-DHAN-2020, subsequently, separate meetings have been held with all States involving various state departments such as Animal Husbandry, Cooperatives, Agriculture, Rural Sanitation and Panchayati Raj etc. to further discuss the steps required to be taken for implementation of the programme.

3. For cooperative-based cluster models, National Dairy Development Board (NDDB) under Department of Animal Husbandry & Dairying will be our technical partner. **Shri Meenesh C. Shah, Executive Director, NDDB will be the nodal officer for the project and may be contacted by email and phone at 9978445835 and meenesh@nddb.coop respectively.**

4. In this connection, urgent action needs to be taken on the following activities: -

(i) Formation of committee at state and district level.
(ii) Identification of Nodal Department.
(iii) Identification of districts/sites for taking up cooperative model.
(iv) Number of clusters and funding.
(v) Technical agency (ies) identified for DPR.

5. A list of recognized Gaushalas as provided by Department of Animal Husbandry & Dairying is enclosed for ready reference.

6. Since the time left for completion of the pilot project is very short, you are requested to kindly prepare an action plan for implementation of the project clearly indicating the targets for each of the activities as mentioned in para 4 above and furnish the same to this Department urgently

Yours faithfully,

(Arun Baroka)
Additional Secretary to Govt. of India
Ph: 011-24362192
Email: arun.baroka@nic.in

Copy to:

1. Addl. Chief Secy/Principal Secretary/Secretary, In charge of Rural Sanitation Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal.

2. Mission Director/State Coordinator (SBM-G) Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal

स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा- II अंतर्गत, पथदर्शी प्रकल्प व सन २०२०-२१ या वर्षा करिता गोबरधन प्रकल्पांच्या अंमलबजावणीकरिता, जिल्हास्तरीय समिती स्थापन करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन निर्णय क्रमांक :-स्वभामि २०२०/प्र.क्र.२०१ /पापु १६
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक :-२४ डिसेंबर, २०२०.

वाचा

१) स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा-II, बाबत केंद्र शासनाच्या माहे जुलै २०२० च्या मार्गदर्शक सूचना.

२) केंद्र शासनाचे पत्र क्रमांक : S-१८०१७/१०/२०२०-SBM-III-DDWS, दिनांक १९/१०/ २०२० व दिनांक १८/११/२०२०.

प्रस्तावना:-

संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील केंद्र शासनाच्या दिनांक १८/११/२०२० च्या पत्रान्वये (जोडपत्र अ), गोबरधन कार्यक्रमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने, राज्यामध्ये पथदर्शी प्रकल्प व सन २०२०-२१ च्या जिल्ह्यातील गोबरधन प्रकल्पांच्या अंमलबजावणीकरिता, संबधित जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली, गोबरधन संदर्भात प्रतिनिधीत्व असलेले जिल्ह्यातील विविध विभागातील अधिका-यांचा समावेश करून जिल्हास्तरीय समिती गठीत करण्याचे निर्देश दिले आहेत. त्यास अनुसरून, जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली संबधित विविध विभागातील अधिका-यांचा समावेश असलेली जिल्हास्तरीय समिती गठीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

केंद्र शासनाचे उपरोक्त निर्देशानुसार, राज्यामध्ये पथदर्शी प्रकल्प व सन २०२०-२१ च्या जिल्ह्यातील गोबरधन प्रकल्पांच्या प्रभावी अंमलबजावणीकरिता जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली पुढीलप्रमाणे जिल्हास्तरीय समिती गठीत करण्यात येत आहे :-

क्र.	अधिकारी व पदनाम	समिती पदनाम
१	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२	जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी,	सदस्य
३	जिल्हा कृषी अधिकारी,	सदस्य
४	जिल्हा उप निबंधक	सदस्य
५	उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पा व स्व), जि.प.	सदस्य
६	उप संचालक, पशुसंवर्धन	सदस्य सचिव

उपरोक्त समितीमध्ये आवश्यकतेनुसार अन्य सदस्यांचा समावेश करण्याची मुभा, जिल्हाधिकारी तथा समिती अध्यक्ष यांना असेल.

समितीची कार्यकक्षाः-

१) गोबरधन कार्यक्रम यशस्वी अंमलबजावणीसाठी, जिल्हास्तरावर तांत्रिक यंत्रणा Technical Agency Empanel करण्यासाठी प्रक्रिया अवलंबवणे तथा Empanel झालेल्या तांत्रिक यंत्रणाना मान्यता देणे.

२) गोबरधन कार्यक्रम यशस्वी अंमलबजावणीसाठी, जिल्हास्तरावर गोबरधन प्रकल्प निश्चिती करणे, प्रकल्प अंतिम करणे व प्रकल्पांना मान्यता प्रदान करणे.

समिती मुदतः-

सदर समिती दिनांक ३१/०३/२०२१ पर्यंत कार्यरत राहिल. आवश्यकतेनुसार मुदतवाढ देण्याचे अधिकार शासनास राहतील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक २०२०१२२४१२२६२४३३२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Chandrakant Krishna More

Digitally signed by Chandrakant Krishna More
DN: CN = Chandrakant Krishna More, C = IN, S = Maharashtra, O = Government Of Maharashtra, OU = Water Supply and Sanitation Department
Date: 2020.12.24 12:32:56 +05'30'

(चं.कृ.मोरे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
३. सर्व मा.मंत्री/ मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
४. विधानसभा व विधानपरिषद सदस्य.
५. मा. मुख्य सचिव,मंत्रालय, मुंबई.
६. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव सर्व,मंत्रालय, मुंबई.
७. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, पशुसंवर्धन व दुग्ध व्यवसाय विकास, कृषी, ग्राम विकास, पर्यावरण, उर्जा व सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. जिल्हा परिषद अध्यक्षा/अध्यक्ष ,सर्व.

९. सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी
१०. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
११. सहसचिव तथा अभियान संचालक (स्वभामि), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. प्रकल्प संचालक (स्वभामि), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१३. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद सर्व.
१४. उपायुक्त (विकास), सर्व.
१५. संचालक, निरी/संचालक, मीत्रा-नाशिक /संचालक,नीरी-नागपूर/ संचालक, उन्नत महाराष्ट्र अभियान, सर्व शासकीय अभियांत्रिकी महाविद्यालय.
१६. उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता/पंचायत), जिल्हा परिषद सर्व, यांनी ह्या शासन निर्णयाच्या छायाप्रती प्रत्येक पंचायत समिती सभापती /उपसभापती व गट विकास अधिकारी यांना द्याव्यात व गट विकास अधिकारी यांनी प्रत्येक पंचायत समिती सदस्य, सरपंच व ग्राम विकास अधिकारी यांना द्याव्यात.
१७. उप अभियंता, ग्रामीण पाणीपुरवठा उप विभाग सर्व
१८. पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने.
१९. संगणक समन्वयक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, यांनी सदरचा शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर व राज्य शासनाच्या संकेतस्थळावर अपलोड करावा तसेच वरील सर्वांना ई-मेल द्वारेही पाठवावा.
२०. कार्यासन (पापु-१६), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई. (निवडनस्ती)

MOST IMMEDIATE

F No.S-18017/10/2020-SBM-III
Government of India
Ministry of Jal Shakti
Department of Drinking Water & Sanitation

...

4th Floor, Pt. Deendayal Antyodaya Bhawan,
CGO Complex Lodhi Road,
New Delhi -110003.
Dated 18th November, 2020

To

Chief Secretaries,
Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal.

Sub: GOBAR-Dhan 2020 'Waste to Wealth': A Unified Approach of Government of India

Sir/Madam,

As you are aware, Department of Drinking Water and Sanitation is coordinating the implementation of GOBARDHAN 2020-21, a pilot programme for converting Waste to Wealth by converging all biogas programs of Government of India under various Ministries.

2. Secretary, DDWS had held a VC on 13.10.2020 with senior officers of your state to discuss GOBAR-DHAN-2020, subsequently, separate meetings have been held with all States involving various state departments such as Animal Husbandry, Cooperatives, Agriculture, Rural Sanitation and Panchayati Raj etc. to further discuss the steps required to be taken for implementation of the programme.

3. For cooperative-based cluster models, National Dairy Development Board (NDDB) under Department of Animal Husbandry & Dairying will be our technical partner. **Shri Meenesh C. Shah, Executive Director, NDDB will be the nodal officer for the project and may be contacted by email and phone at 9978445835 and meenesh@nddb.coop respectively.**

4. In this connection, urgent action needs to be taken on the following activities: -

(i) Formation of committee at state and district level.
(ii) Identification of Nodal Department.
(iii) Identification of districts/sites for taking up cooperative model.
(iv) Number of clusters and funding.
(v) Technical agency (ies) identified for DPR.

5. **A list of recognized Gaushalas as provided by Department of Animal Husbandry & Dairying is enclosed for ready reference.**

6. Since the time left for completion of the pilot project is very short, you are requested to kindly prepare an action plan for implementation of the project clearly indicating the targets for each of the activities as mentioned in para 4 above and furnish the same to this Department urgently

Yours faithfully,

(Arun Baroka)
Additional Secretary to Govt. of India
Ph: 011-24362192
Email: arun.baroka@nic.in

Copy to:

1. Addl. Chief Secy/Principal Secretary/Secretary, In charge of Rural Sanitation Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal.

2. Mission Director/State Coordinator (SBM-G) Andhra Pradesh, Bihar, Karnataka, Madhya Pradesh, Maharashtra, Punjab, Rajasthan, Tamil Nadu, Telangana, Uttar Pradesh, West Bengal

स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा- ॥ अंतर्गत, सन २०२०-२१ च्या वार्षिक कृती आराखड्यात समाविष्ठ असलेल्या गावामध्ये प्रकल्प अंमलबजावणी वैयक्तिक तसेच सार्वजनिक स्तरावर घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाबाबत मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : स्वभामि २०२०/प्र.क्र.११६ /पापु-१६

मंत्रालय, मुंबई ४०० ००१.

दिनांक : १२ जानेवारी,२०२१.

वाचा -

१) स्वच्छ भारत अभियान (ग्रामीण) टप्पा-॥ बाबत केंद्र शासनाच्या माहे जुलै.२०२० च्या मार्गदर्शक सूचना.

२) शासन परिपत्रक क्रमांक : स्वभामि २०२०/प्र.क्र.११६ /पापु १६, दिनांक २८/१०/२०२०.

३) शासन निर्णय, ग्राम विकास विभाग, क्रमांकःझेडपीए-२०१५/प्र.क्र.१०/वित्त-९,दिनांक २५/०३/२०१५ व दिनांक २३/०२/२०१८.

४) ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक:- झेडपीए-२०१६/प्र.क्र.५६/वित्त-९, दिनांक ०७/१०/२०१७.

५) ग्राम विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक:- पंविआ-२०२०/प्र.क्र.५९/वित्त-४, दिनांक २६/०६/२०२० व शासन निर्णय क्रमांक:-पंविआ-२०२०/प्र.क्र.६२/वित्त-४,दिनांक २७/०७/२०२०.

केंद्र शासनाच्या संदर्भाधीन क्रमांक १ येथील मार्गदर्शक सूचनांनुसार स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण)टप्पा- ॥ अंतर्गत राज्याच्या ग्रामीण भागातील घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाबाबत, संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील शासन परिपत्रकान्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत. सदर सुचनांच्या अनुषंगाने पुरक मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. सन २०२०-२१ च्या वार्षिक कृती आराखड्याच्या प्रत्यक्ष अंमलबजावणीकरिता उपलब्ध असलेला अल्प कालावधी (दिनांक ३१/०३/२०२१ पर्यंत) विचारात घेता, पुढीलप्रमाणे पुरक मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत:-

अ)धनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापन आराखडा तयार करण्याच्या प्रक्रियेसंदर्भात सोबत जोडलेल्या आराखडा मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्यवाही करण्यात यावी. (विवरणपत्र)

आ) गावाकडून विहित प्रपत्रामध्ये (संदर्भाधीन शासन क्रमांक २ मधील प्रपत्र-अ) प्राप्त झालेल्या आराखड्याला तांत्रिक मान्यता तथा प्रशासकीय मान्यता प्रदान केल्यानंतर, स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण) टप्पा-॥ अंतर्गत अनुज्ञेयतेच्या मर्यादेत गावस्तरीय घनकचरा व सांडपाणी उपांगासाठी करावयाची कार्यवाही, संदर्भाधीन शासन क्रमांक २ येथील मार्गदर्शक सूचनेनुसार करण्यात यावी. तसेच कृतीसंगम अंतर्भूत असलेली कामे हाती घेताना, कृतीसंगम निहाय विविध यंत्रणा/विभाग यांच्या प्रचलित असलेल्या कार्यपद्धतीने तथा वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या मार्गर्शक सूचनेनुसार हाती घ्या.

इ) संदर्भाधीन क्रमांक ४ येथील, ग्राम विकास विभागाच्या दिनांक ०७/१०/२०१७ च्या शासन निर्णयामध्ये, जिल्हा परिषदांमधील विविध विकास योजना राबविण्याकरिता प्रशासकीय मंजूरी देण्याबाबत तरतूद नमूद करण्यात आली आहे. तथापि सदर शासन निर्णयामध्ये, विकास योजनांना द्यावयाच्या तांत्रिक मान्यतेचा उल्लेख नसल्याने, घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाच्या कामाच्या अनुषंगाने, रूपये ५.० लक्ष पर्यंत व रूपये ५.० लक्ष पेक्षा जास्त किंमतीकरिता तांत्रिक मंजूरी देण्याचे अधिकार, अनुक्रमे उप अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा उपविभाग, जिल्हा परिषद व कार्यकारी अभियंता, ग्रामीण पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद यांना राहतील.

तसेच ग्राम विकास विभागाच्या दिनांक ०७/१०/२०१७ च्या शासन निर्णयासोबतच्या, कोष्टकातील भाग-२ मधील तरतूदी विचारात घेता, स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण)टप्पा-॥ अंतर्गत, घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाच्या कामांसाठी रूपये ५.० लक्ष पर्यंत प्रशासकीय मंजूरी देण्याचे अधिकार, गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती यांना व रूपये ५.० लक्ष पेक्षा जास्त किंमती करिता, प्रशासकीय मंजूरी प्रदान करण्याचे अधिकार, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना राहतील

ई) संदर्भाधीन क्रमांक ३ येथील, ग्राम विकास विभागाच्या दिनांक २३/०२/२०१८ च्या शासन निर्णयामध्ये, नमूद केलेली कार्यपद्धती अनुसरून, स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण)टप्पा-२ अंतर्गत, घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाच्या कामे “अंमलबजावणी यंत्रणा ” म्हणून ग्रामपंचायतींनी पूर्ण करावीत.

उ) जिल्हास्तरीय कृती उपांगासाठी जसे मासिकपाळी व प्लास्टिक व्यवस्थापन (तालुका स्तर), गोबरधन व मैला गाळ व्यवस्थापन यासाठी, संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील शासन परिपत्रकातील सूचनेनुसार कार्यवाही करण्यात यावीत.

ऊ) संदर्भाधीन क्रमांक ५ येथील ग्राम विकास विभागाच्या शासन निर्णयातील तरतुदीस अनुसरून १५ व्या वित्त आयोगाच्या कृती संदर्भात कार्यवाही करावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२१०११११२०१३९१७२८ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Chandrakant Krishna More

Digitally signed by Chandrakant Krishna More
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra,
ou=Water Supply and Sanitation Department,
postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=11ac200219edb36f7777ee1101657be
a4271090267228122b638d6f2cdedad62,
serialNumber=2314cf333e070f99367925c9589
0fa89b2f617a931b2b577b703fa858f3df433,
cn=Chandrakant Krishna More
Date: 2021.01.12 15:26:53 +05'30'

(चं. कृ. मोरे)
अवर सचिव,महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव.
३. सर्व मा.मंत्री/ मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
४. विधानसभा व विधानपरिषद सदस्य.
५. मुख्य सचिव,मंत्रालय, मुंबई.
६. अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव सर्व,मंत्रालय, मुंबई.
७. सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
८. जिल्हा परिषद अध्यक्षा/अध्यक्ष ,सर्व.
९. सर्व विभागीय आयुक्त व जिल्हाधिकारी
१०.महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
११.सहसचिव,पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२.प्रकल्प संचालक (स्वभामि), राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर, नवी मुंबई.
१३.मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद सर्व.
१४.उपायुक्त (विकास), सर्व.
१५.संचालक, निरी/संचालक,मीत्रा -नाशिक /संचालक,नीरी-नागपूर/ संचालक, उन्नत महाराष्ट्र अभियान, सर्व शासकीय अभियांत्रिकी महाविद्यालय
१६.उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी व स्वच्छता/पंचायत), जिल्हा परिषद सर्व, यांनी ह्या शासन परिपत्रकाच्या छायाप्रती प्रत्येक पंचायत समिती सभापती /उपसभापती व गट विकास अधिकारी यांना द्याव्यात व गट विकास अधिकारी यांनी प्रत्येक पंचायत समिती सदस्य, सरपंच व ग्राम विकास अधिकारी यांना द्याव्यात.

१७.उप अभियंता, ग्रामिण पाणीपुरवठा उप विभाग सर्व

१८.पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व कार्यासने.

१९.संगणक समन्वयक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांनी सदरचा शासन परिपत्रक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, राज्य पाणी व स्वच्छता मिशन, बेलापूर व राज्य शासनाच्या संकेतस्थळावर अपलोड करावा.

२०.कार्यासन (पापु-१६), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई. (निवडनस्ती)

विवरणपत्र

स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा.) टप्पा- ॥ अंतर्गत गावनिहाय घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापन प्रकल्प आराखडा तयार करण्याकरिता मार्गदर्शिका

महत्वाचे टप्पे:-

१). आराखडा तयार करण्याची कालमर्यादा: सदर प्रकल्पाचा आराखडा दोन टप्प्यात करणे अपेक्षित आहे. पहिल्या टप्प्यात पुर्व तयारी व दुसऱ्या टप्प्यात प्रत्यक्ष आराखडा तयार करण्याची कार्यवाही खालीलप्रमाणे करणे अपेक्षित आहे. (कालमर्यादा दोन दिवस)

अ) पूर्वतयारी:

- जिल्हा पाणी व स्वच्छता कक्षाने, प्रकल्पाचे आराखडे तयार करण्यासाठी, सर्व संबंधितांची क्षमता बांधणी करण्यासाठी प्रशिक्षण संबंधी कार्यवाही करावी.
- प्रकल्पाच्या अंमलबजावणीचे वेळापत्रक तयार करून ग्रामपंचायतीना, ग्रामस्थांना गावातील संस्थाना वेळापत्रक देण्यात यावे.
- ग्रामपंचायत स्तरावर बैठकीचे आयोजनामध्ये, प्रकल्प नियोजनाची माहिती देण्यात यावी.
- प्रकल्प आराखडा तयार करण्याकरिता, सहाय्यार्थ ग्रामस्तरीय विविध सामाजिक घटकांचा सहभाग असणारा गट निश्चिती करावी.
- ग्रामपंचायत स्तरावर, प्रकल्पातील गावाची लोकसंख्या, विविध संस्था, गावातील सार्वजनिक जागा आणि अस्तित्वातील घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापन व्यवस्था, यापूर्वी स्वभामि (ग्रा)वा अन्य कृतीसंगमातून राबविलेल्या उपक्रमाची सांखिकीय माहिती संकलित करून, आवश्यकतेनुसार ती सर्व संबंधितास उपलब्ध करून द्यावी. सदर माहिती संबधित ग्रामपंचायती करिता तयार करण्यात आलेल्या शाश्वत स्वच्छता आराखडा व स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा) टप्पा- ॥ द्वितीय तपासणी मधील, उपलब्ध माहिती असावी.
- आराखडा तयार करण्यासाठी व्यावसायिक संस्था वा अन्य तांत्रिक सहाय्य पुरविणा-या यंत्रणा यांचा सहभाग आवश्यक असल्यास, त्यासंदर्भातील माहिती संकलित करावी.

ब) कुटुंब, संस्थात्मक आणि सार्वजनिक स्तरीय स्वच्छतेच्या अनुषंगाने सर्वेक्षण आणि माहिती संकलन, पडताळणी आणि एकत्रिकरण:

- या कार्यक्रमातंर्गत जिल्हा/तालुका कक्ष प्रतिनिधीने, जसे जिल्हास्तरीय तज्ञ, गट संसाधन केंद्र (BRC), समुह संसाधन केंद्र (CRC) स्थानिक गटाच्या मदतीने सर्वेक्षण करावे.
- गावातील सर्व कुटुंब व सर्व संस्थांना (शाळा, अंगणवाडी, ग्रामपंचायत कार्यालय, आरोग्य केंद्र इत्यादी.) प्रत्यक्ष भेटी देवून, कुटुंब स्तरावरील घनकचरा व सांडपाण्याचे प्रमाण, प्रकार, अस्तित्वातील व्यवस्थापन पद्धती, योग्य व्यवस्थापनासाठी उपलब्ध संसाधने (जागा, पाणी, बांधकाम साहित्य इत्यादी) यासंबंधी, माहितीचे संकलन. (प्रपत्र क्र.१ ते ४)

- गावातील बाजार, बस थांबे आणि मोकळ्या जागा आणि सर्व सार्वजनिक ठिकाणांना प्रत्यक्ष भेटी देवून, त्या ठिकाणी असणाऱ्या, घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थेच्या अनुषंगाने, अस्तित्वातील व्यवस्थापन पद्धती व त्याची सद्यस्थिती (प्रपत्र क्र.५)
- माहिती पडताळणीअंती, कुटुंब, संस्था आणि सार्वजनिक ठिकाणाची प्राप्त माहिती संकिलत करावी व माहितीचे एकत्रिकरण करावे (प्रपत्र क्र.१ ते ५).

क) **गाव स्वच्छता सद्यस्थिती सादरीकरण:** ग्रामपंचायत पदाधिकारी, शासकीय यंत्रणा आणि विविध सामाजिक संस्थासमवेत, एकत्रित माहिती बाबत सादरीकरणासह चर्चा करावी व संबधितांना गावाने केलेले प्रयत्न, अडचणी, अनुभव मांडण्याची संधी देवून, सक्रीय सहभागासाठी प्रवृत्त करावे.

ड) **प्रकल्प नियोजनातील तंत्रज्ञान, व्यवस्थापन समस्या व उपाययोजना:** संकलित माहिती व त्याच्या एकत्रिकरणानंतर, सादरीकरणा दरम्यान उपस्थित केलेले मुद्दे लक्षात घेवून, प्रकल्प नियोजनार्थ तंत्रज्ञानाची निवड व शाश्वतता, तंत्रज्ञानासाठी उपलब्ध जागा व संसाधने, भौगोलिक परिस्थिती, निधी उपलब्धता इत्यादी बाबी लक्षात घेवून, सविस्तर चर्चा करावी व किमान देखभाल व दुरूस्ती खर्चाचे तंत्रज्ञान, प्रकल्पासाठी सुनिश्चित करावे. केंद्र शासनाने https://jalshakti-ddws.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असलेल्या विविध मार्गदर्शक पुस्तिका, तसेच युनिसेफ व All India Local Self Government, Mumbai यांच्या सहकार्याने तयार केलेल्या, **"सांडपाणी घनकचरा व्यवस्थापन तंत्रज्ञान"** मार्गदर्शिका पुस्तिकेचा संदर्भ घ्यावा. केंद्र शासनाच्या संकेतस्थळावरील माशेलकर कमिटीद्वारा मान्यता प्रदान केलेली तंत्रज्ञाने अंमलबजावणीसाठी प्रस्तावित करता येईल तसेच, भौगोलिक परिस्थिती आधारे जिल्हा स्तरावर प्रस्तावित केलेली किमान देखभाल दुरूस्तीचा खर्च असणारी, अन्य तंत्रज्ञान प्रस्तावित करता येईल व त्यासंबधीची माहिती प्रपत्र क्र. ६ मध्ये नमूद करावी.

घनकचरा व्यवस्थापनासाठी, अनुज्ञेय असलेल्या निधीचा उल्लेख, संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील शासन परिपत्रकासोबतच्या, **"प्रपत्र-ब"** मध्ये सविस्तरपणे करण्यात आला आहे, त्यानुसार, घनकचरा व्यवस्थापनाअंतर्गत, सार्वजनिक कंपोस्ट पिट, ट्राय सायकल, बॅटरी ऑपरेटेड ट्राय सायकल व गावासाठी प्लास्टिक कचरा साठवण करण्यासाठी शेडचे बांधकाम करणे यासाठी, स्वभामि (ग्रा) टप्पा-II नुसार, वित्तीय सहाय्य अनुज्ञेय राहिल. ५००० पर्यंत लोकसंख्या असलेल्या गावासाठी, घनकचरा व्यवस्थापनाच्या कामाकरिता रु ६०/- प्रति व्यक्ती दराने, व ५००० पेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या गावासाठी, घनकचरा व्यवस्थापनाच्या कामाकरिता रू ४५/- प्रति व्यक्ती दराने, घनकचरा व्यवस्थापनाच्या कामाकरिता अनुज्ञेय किंमतीमधून, उपांगासाठी लागणारी मजूरी, (स्वभामि (ग्रा) टप्पा-II संदर्भाधीन क्र.१ येथील केंद्र शासन मार्गदर्शक सूचना मधील परिच्छेद १५.२.(II) (a)) (मनरेगा वा इतर कृतीसंगमातून) वजावट करून, उर्वरित रकमेच्या ३०% तरतूद ही १५ व्या वित्त आयोगातून बंधनकारक करण्यात आली

आहे व ७०% स्वभामि (ग्रा) टप्पा-II (केंद्र ६०% व राज्य ४०%) नुसार अंतर्गत अनुज्ञेय असेल, त्यासंबंधी तरतूद आराखड्यामध्ये करावी. कृतीसंगम कामाविषयक उपांगाच्या नोंदी, ग्रामपंचायत विकास आराखडा (GPDP) तसेच अन्य प्रचलित संकेतस्थळी/आज्ञावली यावर, माहिती संचित करावी. या आराखड्यातील इतर घनकचरा विषयक कामे जसे, कुटुंबस्तरीय व सार्वजनिकस्तरीय कचरा कुंड्या, १५ वा वित्त आयोगातून, कुटुंबस्तरीय कंपोष्ट पिट, कचरा वर्गीकरण साठवण व कंपोष्ट प्रकल्प परिसराचे व्यवस्थापन करणेचे काम मनरेगा मधून, कचरा गोळा व वर्गीकरण करणे, यासाठीचे अदा करावयाचे मानधन/वेतन, कचरा वर्गीकरणासाठी आवश्यक अवजारे, परिसर स्वच्छतेसाठी आवश्यक अवजारे १५ वा वित्त आयोगातून व घनकचरा व्यवस्थापनाची दैनंदिन देखभाल व दुरूस्ती ही कामे Business Model/ CSR Fund वा ग्राम पंचायत स्वनिधी वा इतर कृतीसंगमातून (Convergence),किमान ५ गाई असणाऱ्या कुटुंबांसाठी, गावस्तरीस बायोगॅस प्रकल्प NMRE च्या NNBOMP वा लाभार्थी सहभाग वित्तीय सहाय्याने, संबधित मंत्रालयीन विभागाने निर्गमित केलेल्या, मार्गदर्शक सूचनांचे पालन करून, उपागांची अंमलबजावणी करावी. (संदर्भाधीन क्रमांक २ शासन परिपत्रक मधील "विवरणपत्र-ड") केंद्र शासनाच्या "Plan Plus" या आज्ञावलीमध्ये, बंधनकारक व अन्य कृतीसंगमांची उपागांच्या बाबनिहाय नोंदी, करण्यात याव्यात.

सांडपाणी व्यवस्थापनासाठी अनुज्ञेय असलेल्या निधीचा उल्लेख, संदर्भाधीन क्रमांक २ येथील शासन परिपत्रका सोबतच्या **"प्रपत्र-ब"** मध्ये सविस्तरपणे करण्यात आला आहे, त्यानुसार, सांडपाणी व्यवस्थापना अंतर्गत, ५००० पर्यंत लोकसंख्या असलेल्या गावांसाठी, सार्वजनिक शोषखड्डा/मॅजिक पिट/पाझर खड्डा ही कामे, स्वभामि अंतर्गत हाती घेता येतील, या गावातील उर्वरित कामे जसे कुटुंबस्तरीय शोषखड्डा/मॅजिक पिट/पाझर खड्डा, स्थिरीकरण तळे, Dewats, नाल्या व बंदिस्त गटारे, इत्यादी कामे व सांडपाणी व्यवस्थापनाची दैनंदिन देखभाल व दुरूस्ती ही कामे ग्रामपंचायत स्वनिधी कृतीसंगमातून (Convergence) संबंधित मंत्रालयीन विभागाने निर्गमित केलेल्या, मार्गदर्शक सूचनांचे पालन करून हाती घेण्यात यावीत. (संदर्भाधीन क्रमांक २ "विवरणपत्र-ड")

सांडपाणी व्यवस्थापना अंतर्गत, ५००० पेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या गावांसाठी, सार्वजनिक शोषखड्डा/मॅजिक पिट/पाझर खड्डा, गावातील घरापासून ते प्रक्रिया प्रकल्पापर्यंत बंदिस्त गटारे किंवा स्मॉल बोअर पाईप लाईन, स्थिरीकरण तळे, Constructed wet land, Dewats, फायटोराईड ही कामे, स्वभामि (ग्रा)टप्पा-II कार्यक्रमांतर्गत हाती घेता येईल. कुटुंबस्तरीय शोषखड्डा/मॅजिक पिट/पाझर खड्डा, एअरेशन ऑफ बीग पॉंड बिझीनेस मॉडेल वा ग्रामपंचायत स्वनिधीमधून, नाल्या/गटारे १५ वा वित्त आयोग / मनरेगा मधून व सांडपाणी व्यवस्थापनाची दैनंदिन देखभाल व दुरूस्ती, ही कामे बिझीनेस मॉडेल वा ग्रामपंचायत स्वनिधी

कृतीसंगमातून (Convergence)संबधित मंत्रालयीन विभागाने निर्गमित केलेल्या, मार्गदर्शक सूचनांचे पालन करून, हाती घेण्यात यावीत. (संदर्भाधीन क्रमांक २ "विवरणपत्र-ड")

५००० पर्यंत लोकसंख्या असलेल्या गावासाठी, सांडपाणी व्यवस्थापनाच्या कामाकरिता रू.२८०/- प्रति व्यक्ती दराने, व ५००० पेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या गावासाठी, सांडपाणी व्यवस्थापनाच्या कामाकरिता रू ६६०/- प्रति व्यक्ती दराने, अनुज्ञेय किंमतीमधून, उपांगासाठी लागणारी मजूरी (स्वभामि (ग्रा) टप्पा-॥ संदर्भातील केंद्र शासन मार्गदर्शक सूचना मधील परिच्छेद १५.२.(IV)) (मनरेगा वा इतर कृतीसंगमातून) वजावट करून, उर्वरित रकमेच्या ३०% तरतूद हि १५ व्या वित्त आयोगातून, बंधनकारक करण्यात आली आहे व ७०% स्वभामि अंतर्गत (केंद्र ६०% व राज्य ४०%) अनुज्ञेय असेल, त्यासंबधी, तरतूद आराखड्यामध्ये करावी तसेच, या अनुषंगाने मनरेगा तथा इतर कृतीसंगमांतर्गत, कामांचे नियोजन करावे.

ग्रामस्तरीय सांडपाण्याचे नियोजनासाठी, जिल्हा परिषद, धुळे अंतर्गत अंमलबजावणी करण्यात आलेल्या, कमी खर्चाच्या भूमिगत पाईप लाईन गटार व्यवस्थेच्या संदर्भातील अवलंबलेली कार्यपद्धती, अंदाजपत्रके, दर पृथ:करण व नकाशे तथा जिल्हा परिषद, धुळे यांचे सादरीकरण www.wsso.in या संकेतस्थळावर धुळे जिल्ह्यातील सांडपाणी व्यवस्थापनांतर्गत भूमिगत पाईप लाईन गटारबाबत अवलंबलेली कार्यपद्धती या नावाने link वर उपलब्ध आहे.

५००० पर्यंत लोकसंख्या असलेल्या गावांसाठी, घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाचे अंदाजपत्रके व आराखडे, जिल्हयातील स्वच्छता तज्ञ यांनी तयार करावेत. ५००० पेक्षा जास्त लोकसंख्या असलेल्या गावांसाठी, घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाचे अंदाजपत्रके व आराखडे, उप अभियंता, ग्रामिण पाणी पुरवठा जिल्हा परिषद यांनी तयार करावेत.

इ) निधी नियोजन:- गावाच्या एकूण लोकसंख्येमधून, कुटुंब स्तरावरील, घनकचरा व सांडपाणी व्यवस्थापनाच्या, उपांगाची लोकसंख्या वगळून, केवळ सार्वजनिक स्तरावरील उपाय योजनासाठीच्या लोकसंख्येसाठी, अनुज्ञेय अनुदान परिगणित करावे. स्वच्छ भारत मिशन (ग्रा)टप्पा-॥ नुसार, केवळ सार्वजनिक उपाययोजनांना उपांगनिहाय निधी उपलब्ध होणार आहे व उर्वरित उपाययोजना, या विविध कृतीसंगमातून (पंधरावा वित्त आयोग, महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना, खासदार, आमदार निधी, CSR निधी, Business Model, ग्रामपंचायत स्वनिधी, लोकसहभाग वा केंद्र व राज्य शासनाच्या अन्य योजनांतर्गत प्राप्त होणारा निधी)(स्वभामि (ग्रा) टप्पा-॥ संदर्भातील केंद्र शासन मार्गदर्शक सूचना मधील Indicative List of Sanitation Activities and Suggested Convergence Matrix नुसार हाती घेणे अपेक्षित आहे. कृतीसंगमाचा तपशिल, "प्रपत्र क्र.७" प्रमाणे द्यावा. स्वभामि (ग्रा) टप्पा-॥ अंतर्गत प्राप्त प्रस्ताव, अर्ज प्राप्तीच्या क्रमानुसार, प्रथम प्राप्त झालेल्या व निकष पुर्ण करणा-या गावास, प्राथम्याने निधी